

DEZVOLTAREA CAPACITĂȚILOR ARTISTICE LA ȘCOLARII MICI PRIN ACTIVITĂȚI EXTRACURRICULARE

DEVELOPING ARTISTIC SKILLS IN YOUNG SCHOOLCHILDREN THROUGH EXTRACURRICULAR ACTIVITIES

Tatiana GÎNJU¹

Abstract

The present article describes the importance of developing artistic abilities in young schoolchildren through extracurricular activities. The child's creation is the initial link in the development of creative activity. Extracurricular activities have an immense power in the life of the child that gives them the opportunity of freedom of spirit, allows them to search and discover new ideas and develop their artistic abilities. Some practical activities that can be applied in working with pupils are also proposed.

Keywords: *artistic abilities, creation, extracurricular activities, activities*

În prezent, sunt create premisele obiective pentru dezvoltarea armonioasă a personalității. La vârsta școlară mică procesul de învățământ solicită din plin activizarea forțelor creative ale elevului. Orice activitate aleasă de copii implică afirmarea lui, dezvoltarea personalității. Una dintre cele mai eficiente forme, ce poate influența nemijlocit personalitatea școlarului mic, este activitatea extracurriculară în demersul didactic al ciclului primar. Atitudinea estetică față de lume îi este proprie într-o anumită măsură fiecărui copil. Frumosul, oglindit în artă, ca și frumosul din viața cotidiană, influențează copiii și contribuie la dezvoltarea lor artistică. În strânsă unitate cu formarea capacităților de integrare a frumosului în viață se urmărește și dezvoltarea capacităților artistice. La vârsta școlară mică procesul educațional solicită din plin activitatea forțelor creative ale elevului. Trebuie să i se asigure fiecărui elev condiții favorabile pentru dezvoltarea capacităților creatoare, calitate deosebit de valoroasă în orice domeniu de activitate.

Procesul creativ este activitatea orientată spre realizarea unor produse de o însemnătate socială, ce are consecințe importante în transformarea mediului. Creația copilului este veriga inițială în dezvoltarea activității creatoare. Ea este capabilă de a aduce plăcere prin expresivitatea sa. În creația sa artistică copilul descoperă ceva pentru sine și pentru cei din jur. Prin urmare, creația artistică a copiilor este privită ca un fenomen pedagogic determinat [5]. Pedagogul *I. Lerner* confirmă faptul că creația se poate însuși, însă această învățare este deosebită. Creația este imposibilă fără însușirea și posedarea anumitor cunoștințe, priceperi și deprinderi. Este necesară o instruire bine orientată a copiilor pentru însușirea experienței artistice bogate.

Instruirea și creația au motivele lor specifice. În timpul instruirii elevii mici însușesc activ experiența artistică, imitând anumite etaloane de exprimare și reflectare în cântec, desen, în recitarea expresivă, manifestând inițiativă, independență în acțiuni. În creație, eforturile elevilor sunt orientate spre căutarea noilor combinații și variante [5].

În timpul instruirii, elevii mici își însușesc un volum de priceperi deprinderi ce duc la dezvoltarea capacităților artistice diverse. În creație, copiii dispun de mijloacele acțiunilor creatoare ce îi pregătesc pentru manifestarea de sine stătătoare în noi condiții. Un rol deosebit joacă atmosfera preocupării, posibilitatea creației în comun a adultului și copilului. Numai atunci când instruirea poartă un caracter educativ și ia în considerare particularitățile de vârstă și însușirile specifice ale fiecărui copil, putem spune că este posibilă apariția cu succes, a creației.

Cercetarea căilor de dezvoltare a creației a dat posibilitate de a determina etapele în complicarea sarcinilor:

¹ lector universitar, doctor în științe pedagogice, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova. tgjinju@list.ru

- Sarcini ce îi cer elevului o orientare inițială în activitatea creatoare. Copiii acționează împreună cu pedagogul, folosind elemente de acțiune creatoare.
- Sarcini ce predispun copilul la acțiuni orientate spre un anumit scop. Apare o atmosferă de creație în comun cu adultul.
- Sarcini ce propun acțiuni de sine stătătoare ale copilului, planificându-și acțiunile proprii. Aceste sarcini descoperă capacitățile fiecărui copil, el vede și simte posibilitățile de a folosi creația sa în viață.

La atingerea acestor sarcini înalte, contribuie în mare măsură organizarea și desfășurarea justă a *activităților extracurriculare*, în ciclul primar. Aceste activități au o putere imensă în viața copilului. Fiecare elev posedă libertatea spiritului care-i permite să caute și să descopere noi idei. Valoarea educativă a activităților extracurriculare în multe privințe, depinde de măiestria pedagogică a învățătorului, de cunoașterea înclinațiilor și aptitudinilor lor de creație, în diferite domenii ale artei.

La realizarea obiectivelor educative contribuie în mare măsură cântecele, dansurile, jocurile colective, în vremea cărora elevii încearcă aceleași emoții. Emoțiile comune creează un teren prielnic pentru dezvoltarea capacităților artistice. Un rol deosebit joacă atmosfera preocupării, posibilitatea creației în comun a adultului și copilului. Arta este, prin excelență, creație. Artistul nu numai că reflectă realitatea, dar o recrează. Imaginația creatoare, gândirea divergentă, sensibilitatea profundă își dau concursul în făurirea operei de artă.

În cadrul activităților extracurriculare, depistând și dezvoltând aptitudinile artistice ale elevilor, se dezvoltă prin transfer și alte aptitudini practice, tehnice, comportamentale etc. De timpuriu, învățătorul poate observa, în cadrul activităților extrașcolare și cu diferite alte ocazii, anumite înclinații, interese sau chiar aptitudini artistice. De reținut, că această preocupare trebuie să vizeze pe toți copiii.

Cu rare excepții copiii, îndrumați cu grijă, sunt capabili să deseneze, să cânte, să recite o poezie, să interpreteze un rol, să elaboreze o compunere, mai mult sau mai puțin originală. Există mari deosebiri în ceea ce privește gradul și nivelul la care se poate ridica un copil sau altul. Cel mai înalt nivel îl va atinge cel cu dispoziții naturale, cu înclinații și interese artistice mai pronunțate.

Verificarea, aprecierea și evidența rezultatelor activităților extracurriculare au forme specifice. Verificarea are un caracter practic. Spre deosebire de aprecierea făcută în cadrul orelor, cea făcută în afara orelor de clasă se concentrează prin intermediul calificativelor: slab, bine, foarte bine etc. Activitatea extracurriculară este proprie pentru manifestarea spiritului de independență și a inițiativei creatoare a elevilor. Aplicarea cunoștințelor în cadrul activităților extracurriculare are și valoarea unui exercițiu de dezvoltare a aptitudinilor elevilor. Valorificarea activităților extracurriculare în practica educațională ar trebui să se realizeze sistematic și cu mai multă eficiență pentru dezvoltarea capacităților artistice și creatoare. Activitățile artistice reprezintă un prilej de manifestare a elevilor:

- Ajută copilului să-și însușească limba literară, folclorul și literatura pentru copii.
- Servește drept sursă principală de transmitere a experienței sociale către generația în creștere.
- Contribuie la formarea atitudinilor, competențelor și îmbogățirea cunoștințelor.
- Servește drept suport pentru achiziționarea valorilor sociale, naționale și general umane, stimulând creativitatea școlărilor mici.

Astfel, prin *poeziile recitate, cântece, dramatizări* elevii dau dovadă că pot vorbi corect, expresiv folosind o mimică, un ton cât mai natural. Ele constituie nu numai o acțiune formativă, ci și o acțiune de orientare școlară unde se scot în evidență talentele. În investigațiile pedagogice și psihologice au fost determinați indicii conform cărora se poate de vorbit despre calitatea atitudinii creatoare, a mijloacelor de acțiune.

Prima grupă de indici caracterizează atitudinea copiilor față de creație; indicii din *grupa a doua* caracterizează calitatea mijloacelor de acțiuni creatoare, a treia grupă constituie indicii calității producției. Creația este imposibilă fără însușirea și posesia anumitor cunoștințe, priceperi și deprinderi.

Cercetările în domeniul educației artistice au demonstrat că succesiunea, contemplarea, aprecierea și creația artistică pot fi reversibile. De la exercițiile de reproducere și creație – în pictură, poezie, joc, dans, dramatizare – se ajunge la optimizarea procesului de apreciere a operelor de artă. De aici, necesitatea utilizării unui număr cât mai mare de exerciții, la început prin reproducerea unor modele, iar treptat, prin introducerea unor elemente de originalitate. Contribuția elevului la pregătirea și realizarea unui spectacol artistic nu trebuie privit ca un scop în sine, ci prin prisma dorinței de a oferi ceva spectatorilor: distracție, plăcere estetică, satisfacție – toate acestea îmbogățindu-le viața, făcând-o mai frumoasă, mai plină de sens.

Este un succes enorm, o trăire minunată, când reușește să trezească emoții în sufletul spectatorului. Este cert faptul că elevii au ceva de memorat din ceea ce fac și aceasta se realizează mai puternic atunci când fondul afectiv pozitiv e mai mare. În experimentele pedagogice s-a pornit de la ideea că o mare însemnătate pentru dezvoltarea capacităților artistice la școlarii mici o are perceperea estetică a operelor literare, muzicale, plastice. Formarea abilităților de creativitate verbală la elevi are loc în baza dramatizărilor, care le permit să folosească

imaginile artistice bine cunoscute, expresii tipice și figurate, iar combinarea acestor elemente reprezintă deja ceva nou, creator, ce-i aparține școlarului mic.

În acest context, cercetătorul autohton S. Cemortan își orientează investigațiile sale speciale în domeniul artei literare, demonstrând importanța activităților teatrale independente în dezvoltarea capacităților artistice ale școlarului mic. Autoarea cercetează problema activităților artistice literare, în afara orelor didactice. Ea propune variate forme de muncă cu elevii claselor primare, cum ar fi, jocuri literare, matinee de sărbătoare, concerte și „spectacole de teatru”, serate tematice, jocuri teatralizate.

În rezultatul Investigațiilor sale S. Cemortan ajunge la următoarea concluzie: pentru ca la copii să se dezvolte capacitățile artistice și creatoare este necesar ca procesul educativ să aibă la bază cele mai valoroase opere literare din folclor și literatura pentru copii [3].

Reperete teoretice ne-au servit drept fundamente la elaborarea unei metodici de lucru care a avut drept scop dezvoltarea capacităților artistice orientându-i pe elevi în activitatea productivă și creatoare. Pentru a dezvolta capacitățile artistice ale școlarului mic este necesar să creăm un mediu socio-cultural, transmiterea valorilor general-umane, să le realizăm printr-un ansamblu de activități extracurriculare bine organizate și desfășurate de către cadrul didactic. Numai o conlucrare permanentă a cadrului didactic și elevilor poate favoriza dezvoltarea capacităților artistice și creatoare. Munca experimentală cu elevii a fost orientată la dezvoltarea percepției artistice, a gustului și interesului pentru artă. Am observat că, pentru ca operele de artă să contribuie la dezvoltarea capacităților artistice, elevii trebuie nu numai să le înțeleagă, ci și să le sesizeze, să le îndrăgească. De asemenea, operele de artă trebuie să fie înșușite în mod constant și trainic, memorate pe un timp îndelungat și să provoace o atitudine emotivă.

Chiar de la bun început am încercat să respectăm aceste cerințe pentru a pune o bază trainică în dezvoltarea gustului artistic la elevi, a capacităților artistice și creatoare. *Au fost create și respectate condițiile pedagogice pentru o memorare temeinică a operelor de artă:*

- Să producă o impresie puternică și profundă, să fie percepute din punct de vedere estetic;
- În procesul de însușire să asigure perceperea repetată;
- În timpul demonstrațiilor ulterioare, cadrul didactic să contribuie la aprofundarea și îmbogățirea percepției operelor de artă pe calea citirii, ascultării sau interpretării lor.

S-au selectat cele mai reușite opere literare, în fond, pagini din tezaurul folcloric, precum și din patrimoniul de aur al literaturii clasice și contemporane, opere de veritabilă valoare artistică, accesibile elevilor de vârstă respectivă.

În experimentul realizat de noi, am vrut, în primul rând, să clarificăm, ce fel de opere le plac mai mult elevilor. Despre orientarea intereselor vorbeau într-o măsură oarecare operele de artă numite de ei, cum ar fi poveștile, îndeosebi cele ale lui Ion Creangă, amintirile din copilărie, povestirile despre anotimpurile anului, poeziile despre flori, păsări, animale, mamă, bunici etc. Prin urmare, cunoașterea trainică, fie chiar a unui număr nu prea mare de opere cu adevărat artistice, constituie baza, fundamentul dezvoltării personalității școlarului mic.

Deoarece, tocmai atunci când apare sentimentul de dragoste pentru producțiile cu adevărat artistice, se creează baza necesară pentru orientarea justă a intereselor artistice, ceea ce este foarte important pentru dezvoltarea capacităților artistice și creatoare la elevii claselor primare. Astfel, în baza cunoștințelor, a abilităților formate în acest domeniu, elevii s-au încadrat cu un viu interes în înscenări, printre care un loc deosebit au ocupat declamarea, dramatizarea, cântul, ceea ce ne vorbește transferul cunoștințelor acumulate, a impresiilor la orele de limbă și literatură română în activitatea extracurriculară. Operele literare au fost: *Scufița Roșie* de Ch. Perroutt; *Punguța cu doi bani* de Ion Creangă; *Amintiri din copilărie* (fragment) de Ion Creangă.

Obiective operaționale:

- să recunoască din ce operă literară face parte fragmentul;
- să repovestească cursiv, expresiv fragmentul propus;
- să sesizeze frumusețea cuvântului artistic.

Mijloace de învățământ: întâlnirea Scufiței Roșii cu lupul; întâlnirea cocoșului cu boierul; întâlnirea lui Ion cu fetele de la ghilit.

Modalități de realizare:

1) Se prezintă sub formă de surpriză, machete care redau întâlnirea dintre Scufița Roșie și lup. Se recunoaște de către elevi din ce poveste este macheta. Apoi un elev povestește ceea ce vede. Alt elev spune despre ce poveste este vorba. Se adresează întrebări.

2) Se derulează banda de magnetofon cu înregistrarea primului dialog între cocoș și boier. Se cere din nou răspuns la întrebări.

3) Se prezintă imagini cu Nică plecând la scăldat. Se adresează elevilor diverse întrebări.

Prezentând astfel textul, elevii percepeau în plan emotiv conținutul, înțelegeau subiectul, încercau să-și exprime atitudinea personală față de cele descrise, să mediteze faptele eroilor principali. S-a observat că elevii sunt în stare să aprecieze calitatea interpretării rolului de către colegi, și de cele mai multe ori, aprecierea era justă [2].

Experimentul ne-a dovedit că la organizarea și desfășurarea cu succes a jocurilor-dramatizări și înscenări teatrale, o importanță deosebită o are etapa pregătitoare, care s-a efectuat la orele de limbă și literatură română și în activitatea extracurriculară.

Conform programei experimentale elevii au fost inițiați în înscenări de tipurile:

- > Teatrale, ce includeau interpretarea, prezentarea pe roluri a textelor însușite anterior;
- > Jocuri-dramatizări, în cadrul cărora elevii pornind de la un text cunoscut, completau subiectul pe baza imaginației și îl jucau.

Din multiplele aspecte care trebuiau realizate cu elevii, o atenție deosebită s-a acordat perfecționării abilităților de a înscena. *În acest scop s-au accentuat următoarele momente:*

- > memorarea și recitarea pe roluri a poeziilor care conțin dialoguri;
- > repovestirea conținutului textului, folosind mijloacele vorbirii expresive;
- > împărțirea rolurilor între copii, ținând cont de doleanțele și de posibilitățile vocii fiecăruia;
- > organizarea de sine stătător a înscenărilor.

Conform acestor momente, elevii percepeau în plan emoțional conținutul, înțelegeau subiectul, încercau să-și exprime atitudinea personală față de cele descrise, să mediteze faptele eroilor principali. Dramatizarea a cerut de la noi să-i reprezentăm clar scopul urmărit. Deoarece *jocurile-dramatizări* au un subiect dictat de text, elevii au fost orientați astfel, oferindu-le posibilitatea să-și imagineze situația și personajele din text, fiecare în felul său, și să le redea în mod creativ, convingându-ne de faptul, că aceste jocuri au o deosebită importanță în dezvoltarea capacităților artistice și creatoare la școlarii mici.

Jocurile înscenări și înscenările teatrale, în care s-au încadrat elevii, au trezit interesul față de anumite evenimente, fapte. Îndeplinind un rol, copiii retrăiau, înțelegeau mai bine comportarea diferiților eroi. *De exemplu, înscenarea-model a fabulei „Grișorul și furnica”.*

Căsuța furniciei: lângă căsuță stă stăpâna ei. Ea lucrează ceva și privește parcă spre Greierul ușuratic, rostind cuvintele: „Cui prin minte-i poate trece să mai cânte hămesit”. Furnica intră în casă. Apare greierul. Istovit, se ridică și se duce la Furnică. Bate în ușa furniciei, începe dialogul lor. Atenția copiilor a fost atrasă asupra faptului, că limbajul Greierului și al Furniciei este individualizat și bine definit. Greierul vrea ca Furnica să-l adăpostească, iar Furnica vrea să-i arate Greierului cât de prost și fără nici un folos și-a petrecut vara [4].

Emoțiile trăite în timpul dramatizării erau atât de puternice, că nu se mărgineau numai la discuții între semeni. Farmecul acestor jocuri a îmbogățit cunoștințele elevilor cu trăiri estetice.

De exemplu: Jocul *Ce te legeni, codrule?*

Obiective: consolidarea priceperilor de a înscena; a cunoștințelor despre schimbările ce au loc în natură; a priceperii de a recepta frumosul, de a simți imaginile poetice.

Material didactic: căciulițe-măști sau coronițe din frunzele copacilor.

Desfășurarea jocului. Elevii ce reprezintă „codrul” acompaniați de o muzică tumultoasă, se frământă, se leagănă, efectuând aplecări spre pământ, apoi lateral. Ceilați se apropie de dânsii și încep dialogul:

Elevii: Ce te legeni, codrule,

Fără ploaie, fără vânt

Cu crengile la pământ?

Codrul: De ce nu m-aș legăna,

Trece vremea mea?

Ziua scade, noaptea crește

Și frunzișul mi-l rărește.

Elevii: Bate vântul frunza-n dungă –

Cântăreții mi-i alungă.

Bate vântul dintr-o parte –

Iarna-i ici, vara departe.

Codrul: Și de ce să nu mă plec,

Dacă păsările trec!

Peste vârf de rămurele

Trec în stoluri rândunele,

Ducând gândurile mele

Și norocul meu cu ele.

Prin urmare, dramatizările și punerea în scenă a spectacolelor cu elevii, ne-au oferit posibilitatea de a influența benefic asupra gustului estetic. La ei s-au dezvoltat capacitățile artistice și creatoare. Pentru ca elevii să reproducă creator imaginile artistice și acțiunile personajului, ei trebuie să pătrundă mai profund în lumea sentimentelor și a trăirilor eroului. Dezvoltarea artistică a școlarului mic prin activități extracurriculare cere o muncă sistematică și bine orientată a cadrului didactic. Influența pozitivă a diferitor activități extracurriculare depinde, în mare măsură, de pregătirea și dirijarea pedagogică cu ele, creând și respectând **condiții speciale**:

- Asigurarea activităților extracurriculare cu un cadru solemn adecvat, încât mesajul de ordin moral și estetic să determine un ecou afectiv puternic.
- Valorificarea amplă a materialului de viață din activitatea lor proprie, a celei din jur, a celor din cotidianul măreției faptelor și evenimentelor sociale actuale.
- Angajarea afectivă a școlarilor mici în acțiuni de creație, de expresie artistică, de interpretare a unor roluri artistice prin care ei să participe la sfera evenimentelor vieții sociale.
- Apropierea creatoare a cadrului didactic față de organizarea și desfășurarea diverselor feluri de activități extracurriculare.
- Prin urmare, activitățile extracurriculare deschid noi posibilități de dezvoltare a capacităților artistice ale școlarului mic având valențe educative deosebite.

Bibliografie

1. Băeșu, N., (1980). *Apă vie: Din comoara folclorului moldovenesc. Pentru clasele primare.* Chișinău.
2. Băeșu, N., (1978). *Folclorul copiilor.* Chișinău.
3. Cemortan, S., (2005). *Matinee literare: Ghid pentru educatorii din instituțiile preșcolare și învățătorii claselor primare.* Chișinău: Stelport.
4. Cemortan, S., (2008). *Jocuri literare.* Chișinău: Stelport.
5. Sacaliuc, N., Cojocaru, V., (2012). *Fundamente pentru o știință a educației copiilor de vârstă preșcolară.* Chișinău: Cartea Moldovei.